

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А .

Бр. 27.

Београдъ 2. Юлія.

1848.

НАРОДНОСТЬ, СЛОБОДА, СЛОГА.

Одъ Лаврентія архимандрита Раковачкогъ.

Народность е башча наша,
 У нѡй цвати цвѣће нама! —
 Снажна рука праѣдова
 Разбѣла е тешкѣй оковъ,
 Подъ конѣмъ е суве лила! —
 И слобода, сея нѣна,
 Подигла е главу,
 Исплела е русе власи,
 Искитила ружамъ.
 Слога ѣ крила разширила,
 Грѣла юнаке,
 Да се срца не цѣпаю,
 Кадъ народность кука!! —
 И сва тамо потекоше
 Гдѣ слобода викну,
 И сва тамо изгнуше
 Гдѣ народность кликну!! —
 Заръ у нами нема искре
 Духа оногъ юначкога,
 Кой намъ е' вѣе надъ главама
 Праѣдова славны наши?! —
 Трава цвѣће обрастла,
 Тавне куѣе нѡіове!
 Ту народность стражу чува,
 И слободѣ красно лице,
 Свѣтле е' тамо као сунце,
 Звѣзде трепте надъ гробовма,
 Да ѣймъ с' слава не угаси!
 Хайдмо браѣо сложно тамъ,
 Да ѣймъ снажне — суве коств
 Цѣливамо, тамо сви!! —
 Да кажемо народности,

Нек' развѣе крила своя,
 Са слободомъ — сѣиномъ сеіомъ,
 Нек' долети в' нѣдра наша,
 Мы ѣемо е умѣт' бранит'!!! —
 Дуси свѣтла праѣдова
 Ев' бацѣше звѣзду свѣтлу!
 Слога браѣо паде меѣ насъ!! —
 Држимо е снажно, тврдо,
 Доспѣемо кудъ тежимо,
 К' светой цѣли праѣдова,
 К' народности и слободѣ.

ЈАУКЪ УГНѢТЕНЫ СРБА.

Ко се бравъ,
 Тай се храни,
 Ко се диже,
 Цѣль достяже!

Срби! шта смо дочекали:
 Да намъ Маѣаръ куѣе пали,
 Да намъ кожу с' леѣа гули,
 Вышиѣгъ Бога, светца хули? —
 Та на ноге Србљѣи сада;
 Богъ е съ нами, Маѣаръ пада.

Веѣъ зла више быт' неможе,
 Ты саѣъ видѣишь съ неба Боже,
 Судацъ бѣе, — а простъ краде,
 Маѣарина, свѣтъ савъ знаде,
 Хайд'те Србљѣи, садъ можемо,
 Маѣарину да сатремо.

Мало што ти црѣву грди,
 Не пузишь ли, онъ се срди —

Вадрацомъ те бѣсно зове,
Рекнешь, — баца т' у окове —
Хайд'те Србљи сложно, яко,
Маѣару е мѣсто пако.

На Николу светог' отца
Маѣаръ гадаяъ зубъ ма влоца,
А у суду немалъ право
Ма му добро сво подав'о.
Ах! Отче нашъ иже вси!
Србе, та садъ тог' с' одтресн!

Маѣарска е то „еднакостъ“
Да покаже Срб'ма пакостъ; —
А „слободу“ тако гледи,
Србске прие да повреди:
Да у нѣма конѣ рани, —
Србнвѣ ко е то нек' брани!

А „братъ си му“ тако мю,
Да бы свакиъ сатъ те био, —
Служашъ ли га, нѣга вреѣа,
Што т' не плати преко леѣа.
Чуйте Србљи шта се ради,
Како Маѣаръ Срблѣ гради!

Па кадъ знамо ова чуда,
Да Србъ нема честь, ни суда,
Гдѣ намъ светци безчесте се —
Па за ова да не мре се?
Грѣхъ до неба, грѣхъ бы био!
Само напредъ, па не тю!

Срамота бы за све было,
Подъ маѣарско да смо криво,
Кодъ мишице, баионета!
Одъ читавогъ стид'мо с' свѣта! —
Само хайд'мо нек' с' не дрема,
Па Маѣара крага нема.

За показат' ко смо, шта смо,
Юшъ юнаци Србљи да смо,
Коракъ само за коракомъ,
Србину се каже свакомъ, —
Гди е вѣре, срца има,
Хайд'мо, хайд'мо до Будима!

Д. М.

КРИТИЧНО-РАЗЛОЖНЕ МЫСЛИ

о двойкой служби писмена ѣ, ю, я.

За ова три писмена ѣ, ю, я казао е г. Вукъ
на XXXV. страни свога рѣчника, да су слогови

одъ писмена *i* и *a*, *e*, *y* састављени; па е тако-
ђе и о двойкой служби њиной, којомъ она сла-
венскій языкъ послужую, напоменуо; а веѣа
часть књижевника каши истимъ се писменима
онако служи, као и славенски; и истина, да е г.
Вукъ на питанѣ свое, у књижици нѣговой:
„Вукъ Стеф. Караѣиќа и Саве Текелиќа писма“ и
т. д. на 5. стр., да ли е то по славенскомъ пра-
вопису: *полѣ*, *зелѣ*, *нѣлу*? и т. д., съ позывомъ
на смѣшаный писмена ѣ између нарѣчја србски
и славенскогъ языка изговоръ, противанъ одго-
воръ дао; то бы я опетъ рекао, да се, нѣго-
вомъ правопису ненаклонѣни књижевници, што
се тога тиче, тимъ правдаю, што у славенскомъ
языку веѣъ има то правило, да се *л* и *н* испредъ
ѣ, *ю*, и изговараю као *лъ*, *нѣ*, или хрватско *lj*, *nj*;
па веле, кадъ се *л* и *ѣ* у славенској рѣчи *лѣто*
изговараю *лѣто* (*ljeto*), то се она могу и у срб-
ској рѣчи *полѣ* тако исто изговарати *полѣ*
(*polje*); а овако радеѣи слабо грѣше, и кадъ
друге какве спречице небы было, у томе бы се
лако поравнали. Али шта ћемо кадъ веѣе нево-
лѣ одъ те имамо; и ево да видимо какве су:

1. Што се писмена ова употребљаваю као
гласиѣи њиини, као н. пр. у рѣчма *ѣѣне*, *ѣѣкъ*,
юне, *яма*, то засадъ нек' стои; да прећемо на
другу послугу њиину, гди она, кадъ се после *л*
и *н* нају, овима нешто додаю, а нешто и себи
задржаваю; као н. пр. у рѣчи *мољанѣ* (*ljuljanje*,
das Wieden). Овде кадъ бы хтѣо н. пр. одъ по-
следнѣгъ слога *нѣ* свакиъ гласиѣъ за себе изго-
ворити, т. е. да *н* има онај гласъ; кои хрватско
са *ј* умекшано п или Вуково њ, а *ѣ* да се као *е*
чуе, онда бы видю, да е писме *ѣ* оно *и* писмену
н дало, те се ово умекшало, а писмену *ѣ* само
е остало; — а я незнамъ има ли когъ европ-
скогъ языка правописъ то правило, да два, слогъ
сачиняваюѣа, писмена, едно другомъ што позай-
ме. Истина-Богъ, да се то съ тимъ правда, што
наше писме *ѣ* нѣ писме, него слогъ одъ *и* и *е*,
па кадъ н. пр. Хрвати могу њиина писмена *п*, *ј*, *е*
изговарати *нѣ* или *нѣ*, можемо и мы наше *н* и
изъ *и* и *е* састављено *ѣ* тако исто изговарати;
али кадъ рѣчь поведемо о гласиѣима, па мы на-
ше *н* по гласу *нѣ*, а *ѣ* по нѣговоме гласу као *е*
изговоримо, — Хрвати пакъ, по ономъ (истина
крпешномъ и натежуѣемъ али текъ колико то-
лико ризборитѣемъ) правилу, да *ј* *л* и *п* умекша-
ва, *п* и *ј* саставе, а *е* за себе изговоре; онда
ћемо мы добити слогъ *нѣ* (*нѣѣ*, *пје*), а Хрва-
ти *нѣ*-*нје*.

2. Морамо дакле ово и овако, ма и замршено неразборито правило поставити: „нужданъ и у србскомъ языку сасвимъ яснъ гласиѣ онай, когъ и Хрвати са љ и њ, Таріјани са gl и gn и т. д. означую, имамо мы одъ наши љ и њ, коя се само предъ ова два гласна и и о написати смеду; а на мѣсто осталы гласны (а, е, у) долазе свагда л, ѓ, ю, испредъ кои и њга умекшаваюће њ губи, па чу она нешто позайме, те се оно умекша; она пакъ свое гласиѣ такође изгубе, и ове приме одъ оны писмена, на мѣсту кои стоѣ.“ Ово правило, гласиѣ мѣсто странимъ писменима, живимъ-говорнимъ изражаваюћи, мораю дѣца „сразуѣ“ чимъ у училиште ступе научити, ако — по методу, у 8. точки наставлѣнія за учителъ основны училишта издатога, прописаноме — напредакъ у срицаню и читаню имати желе. Брѣ ко се споменуте точке безызятно држао буде, онай рѣчь н. пр. люлянъ (лъ-ю лъ-я њ-ѣ) никадъ срећи неће.

3. Но ово само малу дѣцу може забунити, али да видимо, како су съ овимъ и граматичи наши мозакъ смели. Узмемо само 69. (болѣ 70.) страну србске граматике одъ г. Илиѣ Захарієвића, на којој су правила о производеню причастія прошавшегъ времена залога страдателногъ на *нѣи, на, не*. Тамо подъ изятіемъ 1. стои, да глаголи трећегъ спрезаня на *билъ, силъ, милъ, лилъ* и *пилъ* избацую е изъ 3. лица броя множественногъ садашнѣгъ времена и добію у прошастомъ причастію: *лѣный, лѣна, лѣно*. Н. п. Рубимъ, рубе, рублѣный, — молимъ, молимъ, моле, молѣный“ (требало бы, кадъ одъ *моле* по правилу томъ изоставимо е а додамо лѣный, да е *молѣный*, а не *молѣный*). — Кои е годъ гореказано, као што валя, прочитао, онъ е видіо, да е ово права слепарія, и да само онай, кои незна шта су писмена, рећи може, да е одъ глагола *рубилъ, рубе, рублѣный*, оно е избачено, и да му гласа у причастію *рублѣный* нема. — У овоме е послу г. Юв. Поповићъ, у његовой 1843. године у Новоме Саду печатаной граматичи на 93. страни іошъ замршенію слепарію учиніо. — А шта да се рекне о 101. страни г. Захарієвића граматике, кадъ се погледи, како онде сасвимъ извѣстно опредѣлѣно стои, гди се танко ерѣ (ѣ) пише?

4. Познато е нашимъ књижевницима, да наши глаголи на *овати* сви безъ разлике, а и они на *ивати* готово сви *), она предъ оконченіемъ

*) Ков одъ глагола на *ивати* правлно по I. спрезаню вду, а ков писмена *ива* на *ув* меню, дав се опредѣлѣти.

ти находећа се три писмена (*ова, ива*) на *ув* изменю; садъ кои глаголи предъ оконченіемъ *ивати* имаю умекшано *л* или *н*, ти се мораю одъ овогъ правила изузети, и *и* не на *у*, него на *ю* изменю; као н. пр. *запальивати, люелъ*. Не зове ли се и ово готова слепарія?

До-садъ наведена показую: 1. да слокове *лъ, ло, лл, њѣ, њо, њя*, нѣ можно изразити, кадъ писмена овы природне гласиѣ посамце изговоримо; 2. колико се чини, да е велика слепарія кодъ нѣмачкога *sch* мѣсто нашегъ *ш*, кодъ таліянскогъ *gl* и *gn*, французскогъ *il* и *gn*, хрватскогъ *lj* и *lj* испредъ свы петъ гласны, да е толика иста и између нашегъ *љ* и *њ* испредъ *и* и *о*; и 3. да су намъ ова два гласиѣ, баремъ овакова велимъ, и за остала три гласна одвећъ нужна; а писменима *ѣ, ю* и *я*, само њинъ природный гласиѣ свакомъ да задржимо. Ово, колико на правопису мала и незнатна, толико тринномъ велика и за више страна здраво олакшана измѣна была бы. Кадъ имамо књига написаны са *нега, воля, любавь* и т. д., па ий радо читамо, онда зашто небы писали и *нега, воля, любавь* и т. д.?

23. Юнія 1848.

Ср. —

АТАМАНЪ.

(по М. Чайковскомъ.)

1.

Тихо е было, вѣтаръ мируе, море гладко као стакла површѣ; на небу отворише милиони звѣзда очице свое, блистаю, свѣтле и дркѣу у шаронитомъ злату и сребру, безъ престанка као суетне помодне лутчице, доле у чисто воде зрцало погледиваюћи. У зраку звучи изванчовѣчїе, чудновато пѣванъ, нѣмо за уво, али пуно звонко за душу, као фантазіомъ сведенъ одзвѣвъ анѣлски глагова. Физичаръ бы овдѣ рекао: то е еластицитетъ, осцилация воздуха, роѣна тежиномъ тѣлеса, коя на центрумъ падаю и подобна томе; али човѣкъ, когъ умъ тако занѣянимъ формулама не подлежи, иѣи ће у мыслима своимъ далѣ; у нарави гледи онъ ствараюћу силу божества; нѣму се чини да ова чаролійска хармонія изъ уста божества тече, и како бы могла она иначе нѣговъ духъ ономъ сладкомъ, преуздражномъ, чистомъ милиномъ пунити, коя се и самымъ пресипанѣмъ разблуда не замути?

Као укована стои лађа на црном море; едва се едномъ люљне, као чедо у колѣвци. На миру су вѣтрила, конопци и катарка праве у води чудно преломљене сѣнке. На крову е гостба. Осман-ага заповѣдио е у необичной мложини Јаничарима и Христјанима сугубу порцију пиринча, воћа и дебела мяса овнујскога, и четири филџана кафе подѣлити. Осман-ага, синъ Капуданпаше, дивљий и мрачниј нег' отацъ му, Мусломанима тигръ названъ, предъ когга очима сто петдесетъ ђаура колѣна савіяю, предъ когга очима петдесеторици Јаничарима, кои су као обсада лађи, крвѣ застане, — Осман-ага обрекао е и самъ данасъ ведаръ, весело расположень, концу вечере присуствовати са Зофиромъ, лѣпомъ Гркињомъ, робинѣомъ, сугубомъ.

Матрози и ратници сѣде у малимъ гомилама, еду пилавъ и воће. Мусломани су нѣми, у мысли задубљени; вальда кани Османъ ђауре које околине збогъ неизданы арача напасти, половицу невѣрны паса изтребити, куће опљачкати и сагорѣти, хоће може бити да храбростъ свои войника гостбомъ поджари. Грци тихо међу собомъ зборе: „Богъ свемогућ' нека се смилуе.“ Зофира, Христјанка, люби вѣру, отачбину; младый, поноситый ага нѣнъ е заповѣдникъ, люби дѣвојку. Тако често бира Вышній — да величину свою покаже — главу дѣве за извршенъ чина, за кои юнакъ и не никакo. Ахъ, дуго се кланяше признаница Христа предъ родомъ паклоцророка, заръ е време већъ, да крстъ полумѣсецъ помрачи. Неки размышляю, а неки шапућу. То вамъ е вечера, гдѣ се на одной страни вашке, на другой мачке госте, оне кезе едно на друго зубе, у очима ѣмъ читаць неприятельство; у глави саняю одъ боева, и текъ страхъ испредъ бича госте донесе привидно приятельство.

Османъ уђе. — Мусломани се подигну, поклонсе, метнувши десну руку на лѣву страну прсию. Христјани клекоше на колѣна, и додирнуше челомъ землю. Ага да знакъ рукомъ, и сви посѣдаше опетъ за вечеру, и онъ самъ спусти се на еданъ ђилимъ, когъ му два црна роба простреше, и савіе ноге у накрстъ. Онъ узме дугачакъ чибукъ у уста, а предъ нѣга метну судићъ одъ японска порцелана, изъ когъ е красанъ мирисъ пића долазио. Османъ быяше у цвѣ-

ту година, имађаше црно. ватрено око, и црна брада осѣняваше нешто галичасте образе, жиле набубриле, рекао бы видишь, како се крвѣ у нѣима игра. Растъ нѣговъ издавао е благоустройность и ячину; онъ носаше кафтанъ, црвень кано крвѣ закланогъ ягнѣта, и ђуракъ одъ ермељана; за кашмирскимъ поясомъ свѣтлеше главе одъ два пиштоля и балчакъ кинџала; на страни висіо е у златнимъ кориџама златанъ ятаганъ, слѣпе очи му обвѣяше зеленый турбанъ, на комъ као знакъ висока господска рода веяло е, игломъ драгогъ камена утврѣено, ноя тице перо. Острагъ иза два роба стаяше злопакій Юда у своемъ одѣлу, као листакъ на тополи дрѣвући, и лукаве погледе бацаюћи, башъ као онай рисъ, кои се испредъ паса съ предвратія гледи крадомъ да одсмуца.

Вечера се сврши, текъ да се јошъ кава піе. Османъ даде знакъ робу, и овај као муња одлети одатле.

Садъ се яви дѣвојка, бѣла одѣћа увіяше члане и пушташе као падаюћий снѣгъ у вазду. Мале дивотно сведене стопале стезаху плаве ципеле, горе вила се као змија сребрна, црно пругаста пантльика; починѣ се одъ ножногъ чланка доле, али свршетакъ не може око догледати. Плава горня хальина лѣне Гркинѣ, сребромъ искићена и спреда отворена, летила е све изнадъ снѣжны јой плећа. Многи, премноги люди дали бы драгоцѣна сокровишта своя, ахъ! и дуге године јошъ, да поредъ нѣ само живити могу! Нѣне косе мекацке као свила, као паучина, коя на полянама у есенъ сяе — вирише изъ плаве, сребромъ попунѣне, мреже, и нѣно лице быя у густый копрень увісно, кои е пытолюбивомъ оку пречіо и зато више будіо саняюћу фантазію. Ага мане рукомъ, и Зофира, лака као съ дрвета падшій цвѣтъ, посади се поредъ нѣга.

(Продужиће се.)

НОВА КНИГА.

Света Гора са стране вере, художества и повестице описана Димитриемъ Асрамовичемъ Живописцемъ. У Београду, у книжесно-србској книгопечатни 1848. — На 12-тини, стр. VI, 180. — Цѣна: 1 цв.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Печатано у Правителственој Книгопечатни у Београду.